

Глізнуца М.Ю.

*к.е.н, доцент кафедри економіки бізнесу
Національний технічний університет «ХПІ»
(м. Харків, Україна)*

Долина І.В.

*к.е.н, професор кафедри економіки бізнесу
Національний технічний університет «ХПІ»
(м. Харків, Україна)*

Перерва П.Г.

*д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки бізнесу
Національний технічний університет «ХПІ»
(м. Харків, Україна)*

ЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ В ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Серед головних загроз національній безпеці в галузі економіки в системі національної безпеки України виділяються низька конкурентоспроможність, збереження експортно-сировинної моделі розвитку та висока залежність від зовнішньоекономічної кон'юнктури, відставання у розробці та впровадженні перспективних технологій. Подолання цих загроз та забезпечення економічної безпеки має здійснюватися шляхом розвитку промислово-технологічної бази та національної інноваційної системи, модернізації та розвитку пріоритетних секторів національної економіки, підвищення інвестиційної привабливості української економіки, покращення ділового клімату та створення сприятливого ділового середовища. Усе це має бути реалізовано за умови підвищення ефективності державного регулювання економіки.

У зв'язку з цим, одним із головних напрямів забезпечення національної безпеки в галузі науки, технологій та освіти є підвищення рівня технологічної безпеки, удосконалення державної інноваційної та промислової політики. Нині існує стійка тенденція щодо відродження практичної значущості промислової власності, що передбачає використання інтелектуальної, і перш за все, промислової власності не тільки для задоволення споживчого попиту, але й для вирішення поточних виробничих завдань та перспективних проблем на користь вирішення глобальних питань людського розвитку на основі революційних технологій та принципово нових інновацій у різних галузях діяльності (демографія, зміна клімату, підвищення життєвого рівня та здоров'я населення та ін.). На наш погляд, саме це визначає стратегічне значення

інтелектуальної власності загалом та промислової власності, зокрема.

Узагальнення вітчизняної та зарубіжної практики сучасного стану правових аспектів у сфері регулювання промислової власності (винаходи та промислові зразки, товарні знаки, топології інтегральних мікросхем та ін.) дозволяють зробити, на наш погляд, наступні висновки про тенденції розвитку традиційних правових режимів охорони промислової власності. До них, зокрема, можна віднести такі чинники.

1. Диференціація обмежень виняткових (майнових) прав, що виражається у формуванні істотно нових правових явищ у сфері охорони промислової власності, і зокрема: утворення груп «базових» патентів, поява нових форм зловживання винятковим правом (патентний тролінг, кіберсквотинг та ін.), посилення антимонопольних обмежень використання виняткових прав, а також перехід від захисту товарного знаку до ширшого, комплексного захисту бренду.

2. Модифікація принципу вичерпання прав як застосування «гібридного» принципу вичерпання прав поруч із міжнародним, регіональним чи національним. Крім цього, зберігається явно виражена тенденція до розширення сфери дії, тобто екстериторіальності виняткових майнових прав промислової власності.

3. Перехід від процесів уніфікації та одноманітності національного законодавства держав як у рамках регіональних політико-економічних та торгових спілок на основі багатосторонніх міжнародних договорів до створення глобальних торговельно-інвестиційних міжнародних угод. Нові угоди глобального характеру породжують міжнародні норми права — універсальні стандарти правового регулювання прямої дії, включаючи сферу правового регулювання промислової власності.

4. Спрощення та уніфікація національних процедур надання правової охорони різним видам промислової власності (на основі патентів на винаходи та промисловий дизайн, реєстрації товарних знаків, географічних вказівок) у вигляді одноманітності, уніфікації процедур надання правової охорони промислової власності на основі спеціальних міжнародних угод (договорів). Тенденція уніфікації міжнародного патентування за процедурами, наприклад, Європейської патентної конвенції переходить до введення унітарного Європейського патенту та єдиного Патентного суду або уніфікація у межах Євразійського економічного союзу. Паралельно відбувається глобалізація правової охорони товарних знаків, промислового дизайну, географічних вказівок та перехід від багатосторонніх міжнародних угод до комплексних міжнародних угод (включаючи питання охорони та заохочення застосування промислової власності) гло-

бального характеру, а також запровадження спрощених міжнародних процедур надання правової охорони промислової власності.

5. Уніфікація правових режимів охорони та використання промислової власності в нетрадиційних галузях, як то: комерційні секрети та ноу-хау в ЄС та США, а також створення структурованого механізму взаємодії прав інтелектуальної власності та антимонопольного законодавства на користь збереження справедливої конкуренції, запобігання зловживанню правами інтелектуальної власності у рамках глобальних ринків.

6. Активне стимулювання з боку держави як самої винахідницької активності, так і практичного використання патентів та інших об'єктів промислової власності ("patent box regime") у промисловості та сфері послуг.

7. Розвиток та розширення застосування інституту правової охорони службових об'єктів промислової власності через ускладнення структури ланцюжка розробки, фінансування та практичної реалізації результатів НДДКР, переходу від «вертикальної» виробничої інтеграції в рамках однієї корпорації до «горизонтальної» моделі створення та використання промислової власності (аутсорсинг, краудсорсинг, відкриті технології) на базі промислової кооперації.

8. Посилення міжгалузевого правового регулювання на користь інноваційного розвитку та балансу інтересів усіх учасників інноваційного циклу: правовласників, споживачів, інвесторів та держави. Це досягається, у тому числі, шляхом поєднання норм приватного, цивільного права (правова охорона та захист прав промислової власності) та норм митного, антимонопольного та податкового законодавства.

9. Поява нових функцій та завдань промислової власності як високоліквідних нематеріальних активів. Це проявляється у придбанні прав промислової власності нових функцій: інвестиційної функції (права як об'єкт інвестування), забезпечувальної функції (застава прав), функція капіталізації (формування з прав промислової власності активів сучасних високотехнологічних компаній, що визначають її капіталізацію).

10. Перехід від принципу всеосяжного захисту прав промислової власності до принципу збалансованості інтересів правовласників, інвесторів, споживачів, суспільства та держави.

11. Поява принципово нових технологій та інших науково-технічних результатів та способів їх передачі та використання у реальному виробництві на основі формування так званого «Інтернету речей» (Internet of things) та інших засобів глобальної взаємодії та комерційних зв'язків.

На наш погляд, ускладнення технічного рівня продукції та її призначення стимулює залучення до цивільного обігу складних

об'єктів правової охорони, що включають кілька об'єктів промислової власності, зокрема: технології, бренди, інноваційні компанії, патентні (технологічні) пули, основою яких є сукупність майнових прав на різноманітні об'єкти промислової власності.

Література

1. Карцхия А.А. Промышленная собственность как фактор национальной безопасности // Правовая информатика. 2015. № 4. С. 22–25.

2. Kobieliava T.O., Pererva P.G., Kuchinskyi V.A., Garmash S.V., Danko, T.V. Ensuring the Sustainable Development of an Industrial Enterprise on the Principle of Compliance-Safety // Studies of Applied Economics. Spec. Iss.: Innovation in the Economy and Society of the Digital Age. 2021. Vol. 39, № 5. 11 p.

3. Кобелева Т.О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів // Управління розвитком. Харків: ХНЕУ. 2011. № 4. С. 258-260.

4. Товажнянский В.Л., Перерва П.Г., Кобелева Т.А. Попередження кризових явищ на підприємстві засобами санації та реструктуризації // Вісник НТУ "ХПІ": зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2015. № 60 (1169). С. 78-81.

5. Гончарова Н.П., Перерва П.Г., Яковлев А.И. Маркетинг инновационного процесса. К.: ВИРА-Р, 1998. 267с.

6. Гладенко И.В. Мониторинг производственно-коммерческой деятельности промышленного предприятия / И.В. Гладенко, П. Г. Перерва, В.Л. Товажнянский, Т.А. Кобелева // Вісник НТУ «ХПІ». 2009. № 36-1. С. 12-22

7. Pererva P. Antikrizisnyy monitoring of finansovo-ekonomicheskikh indexes of work of enterprise / P.Pererva, V.Tovazhnyanskiy, T.Kobeleva, I.Gladenko// Business Studies.- Miskolc : Miskolc University Press.- 2010.- Volume 7.- Number 2.- S. 171-183.

8. Tkachova, N.P, Pererva P.G., Kobieliava, T. O. Investigation of the role of venture companies in the early stages of the product life cycle // Науковий вісник Полісся. 2017. № 2 (10), ч. 2. С. 144-149.

9. Tkachov M.M., Pererva P.G., Kobieliava T.O., Tkachova, N.P., Diachenko T.A. Management of relations with enterprise stakeholders based on value approach // Problems and Perspectives in Management. 2021. Vol. 19, Iss. 1. P. 24-38.

10. Kosenko O.P., Kobieliava T.O., Tkacheva N.P. Monitoring the commercial potential of intellectual property // Scientific bulletin of Polissia. 2017. №1, ч.2. С.140-145.

11. Kocziszky G., Kobieliava T.O., Pererva P.G., Veres Somosi M. Compliance program. Kharkov-Miskolc : NTU «KhPI». 2019. 689 p.

12. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 4. Исследование рынка промышленной продукции. М.: НПО «РИМ», 1991. 96 с.

13. Kocziszky György, Pererva P.G., Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. 668 p.
14. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві // навч. посіб. для інж.-техн. вузів. Харків: «Основа», 1993. 288 с.
15. Назаренко С.М., Перерва П.Г. Методичний підхід до оцінювання ефективності використання ІТ-аутсорсингу. Маркетинг і цифрові технології. 2021. Т.5, №3. С.18-29.
16. Romanchik, T.V., Kobeleva, T.O., Pererva, P.G. Compliance as a factor of innovative development of the enterprise. Bulletin of NTU "KhPI": Economic Sciences Series, 2018, №1, P.205-220.
17. Перерва П.Г. Комплаенс-программа промислового підприємства: сутність и задачі // Вісник НТУ "ХПІ". Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 24. С. 153-158.
18. Перерва П.Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. - М.: НПО «РИМ», 1991. - 80 с.
19. Pererva P.G., Tkachev M.M., Kobieliya T.O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights // Науковий вісник Полісся. 2016. № 4 (8), ч.2. С.240-246.
20. Грабченко А.И., Смолвик Р.Ф., Перерва П.Г. Основы маркетинга высоких технологий: Учебное пособие, Харьков: ХГПУ, 1999.- 242с.
21. Перерва П.Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. Ростов н/Д: Феникс, 2003. 592 с.